

Paydaşlarına Göre
İMAM-HATİP
ORTAOKULLARINDA
DİN EĞİTİMİ

Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları
The Center for Values Education Press

© Eserin Her Türü Basım Hakkı Anlaşılmalı Olarak
Ensar Neşriyat'a Aittir.

ISBN : 978-605-4036-86-8

Kitabın Adı:

Paydaşlarına Göre
İMAM-HATİP ORTAOKULLARINDA
DİN EĞİTİMİ

Yazarı

İbrahim AŞLAMACI

Yayın Koordinatörü

Hulusi YİĞİT

Yayına Hazırlayan

Furkan ÇELİKTAŞ

Tasarım

Nuray YÜKSEL

Baskı-Cilt

ÇINAR MAT. ve YAY. SAN. TİC. LTD. ŞTİ.

100. Yıl Mahallesi Matbaacılar Caddesi
Ata Han No:34 / 5 Bağcılar - İSTANBUL
Tel: 0212 628 96 00 - Faks: 0212 430 83 35

Sertifika No: 12683

1. Basım

Aralık 2017

İletişim

Oruç Reis Mah. Giyimkent Sitesi 12. Sok. No:40-42 Esenler / İSTANBUL

Tel: (0212) 491 19 03 - 04 Faks: (0212) 438 42 04

www.ensarneşriyat.com.tr e-mail: siparis@ensarneşriyat.com.tr

Paydaşlarına Göre
İMAM-HATİP
ORTAOKULLARINDA
DİN EĞİTİMİ

İBRAHİM AŞLAMACI

ÖZGEÇMİŞ

2004 yılında Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği bölümünden mezun oldu. Yüksek Lisansını Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Din Eğitimi Bilim Dalında “Çoğulculuk ve Din Eğitimi” isimli tezi ile 2008 yılında; doktorasını ise aynı ana bilim dalında “Pakistan Medreselerine Model Olarak İmam-Hatip Liseleri” başlıklı tezi ile 2013 yılında tamamladı. 2004 yılından 2010 yılına kadar değişik illerde Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmeni olarak görev yapan araştırmacı, 2010 yılında Bayburt Üniversitesi Eğitim Fakültesinde, sonrasında ise İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesinde araştırma görevlisi olarak çalıştı. 2011-2012 yılları arasında Amerika Birleşik Devletleri’ndeki Columbia Üniversitesi Güney Asya Enstitüsü’nde ve 2013 yılında Pakistan Uluslararası İslam Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi’nde misafir araştırmacı olarak bulundu. Aynı zamanda 2006 yılından itibaren Değerler Eğitimi Merkezi bünyesindeki farklı projelerde araştırmacı ve yürütücü olarak görev aldı. Halen İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır. Başlıca akademik ilgi alanları İmam-Hatip okulları, Pakistan medreseleri, din eğitimi, karşılaştırmalı din eğitimi ve din eğitimi politikalarıdır. Bu alanlarla ilgili yayınlanmış kitap, araştırma raporları ve çeşitli ulusal ve uluslararası dergilerde makaleleri bulunmaktadır.

İçindekiler

İÇİNDEKİLER	5
TABLolar LİSTESİ.....	11
ÖNSÖZ	17
GİRİŞ.....	21
Araştırmanın Konusu.....	21
Araştırmanın Amacı	26
Araştırmanın Önemi	28
Sayıtlar	29
Sınırlılıklar	29

BÖLÜM I

TARİHSEL SÜREÇTE İMAM HATİP ORTAOKULLARI

A. Cumhuriyet Öncesi Dönem.....	33
1. Osmanlı Son Döneminde İmam Hatip Okullarının Öncüsü Olarak Dâru'l-Hilâfe Medreseleri.....	33
B. Cumhuriyet Döneminde İlk Kademe İmam Hatip Okulları.....	41
1. Tevhid-i Tedrisat Kanunu ve İmam ve Hatip Mektepleri.....	41
2. 1951 Sonrası açılan İmam Hatip Okullarının İlk Kademesi	45
3. 12 Mart 1971 Muhtırası Sonrasında İmam Hatip Okullarının İlk Kademesinin Kapatılması	51
4. İmam Hatip Liselerinin İlk Kademesi Olarak İmam Hatip Ortaokulları (1974-1998)	54

5. Kesintisiz 8 Yıllık Zorunlu Eğitim Uygulamasıyla İmam Hatip Ortaokullarının Kapatılması	60
6. 4+4+4 Eğitim Yasası ve İmam Hatip Ortaokullarının Yeniden Açılması	66

BÖLÜM II

DİN EĞİTİMİ BAĞLAMINDA İMAM HATİP ORTAOKULU RESMİ VE ÖRTÜK PROGRAMI

A. Eğitimde Program ve Türleri	81
1. Resmi / Açık Program	84
2. Örtük Program	85
2.1 Örtük Programın Kapsamı.....	89
B. İmam Hatip Ortaokulu Resmi / Açık Programında Din Eğitime İlişkin Dersler	95
C. Din Eğitimi Bağlamında İmam Hatip Ortaokulu Örtük Programı... ..	102

BÖLÜM III

YÖNTEM

A. Araştırmanın Modeli	113
B. Evren ve Örneklem.....	114
1. Öğrenciler İçin Evren ve Örneklem	114
2. Öğretmenler için Evren ve Örneklem.....	115
3. Okul Yöneticileri İçin Çalışma Grubu	116
C. Veri Toplama Araçları	117
1. Öğrenci Anket Formu	118
2. Öğretmen Anket Formları	125

3. Okul Yöneticisi Görüşme Formu.....	131
D. Veri Toplama Süreci.....	132
E. Verilerin Analizi.....	133

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUMU

A. Araştırmaya Katılan İHO Öğrenci ve Öğretmenlerine İlişkin Betimsel Bulgular.....	139
1. İHO Öğrencilerine İlişkin Betimsel Bulgular.....	139
1.1. Araştırmaya Katılan İHO Öğrencilerinin Sosyo-Demografik Özellikleri.....	140
1.2. İHO Öğrencilerinin Başarı Algıları.....	143
1.3. Öğrencilerin İHO Tercih Sebepleri.....	144
1.4. İHO Öğrencilerinin Lise Yönelimleri.....	146
1.5. İHO Öğrencilerinin Okul Dışı Din Eğitimi Alma Durumları ve Kanalları.....	148
2. İHO Öğretmenlerine İlişkin Betimsel Bulgular.....	150
2.1. Öğretmenlerin İmam Hatip Ortaokulunda Çalışma Tercihleri ve Nedenleri.....	155
B. İmam Hatip Ortaokulu Resmi/ Açık Programında Din Eğitime İlişkin Bulgular.....	159
1. Öğrenci Görüşlerinden Elde Edilen Bulgular.....	160
1.1. İHO Öğrencilerinin En Çok Sevdikleri, Sevmedikleri ve En Çok Zorlandıkları Dersler.....	160
1.2. İHO Öğrencilerinin Din Eğitimi Derslerine (Kuran-I Kerim, Hz Muhammed'in Hayatı, Temel Dini Bilgiler, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi) İlişkin Tutumları.....	164

1.3. İHO Öğrencilerinin DKAB Öğretmenlerinin Genel Yeterliklerine İlişkin Algıları	173
2. İHO DKAB Öğretmenlerinin Görüşlerinden Elde Edilen Bulgular	182
2.1. İHO DKAB Öğretmenlerinin Din Eğitimine İlişkin Derslerin Öğretim Programları ve Ders Kitapları Hakkındaki Görüşleri	183
2.2. DKAB Öğretmenlerinin İHO Programındaki Din Eğitimine İlişkin Derslerin Oranı Hakkındaki Görüşleri	188
2.3. DKAB Öğretmenlerinin Yürütmekte En fazla Zorlandıkları ve Kendilerini En Başarılı Buldukları Dersler	190
2.4. DKAB Öğretmenlerinin Öğretim Süreci Özyeterlik Algıları	191
3. İHO Okul Yöneticisi Görüşlerinden Elde Edilen Bulgular.....	194
3.1. Okul Yöneticilerinin İmam Hatip Ortaokulu Programına İlişkin Görüşleri.....	194
3.2. Okul Yöneticilerinin İHO Programındaki Din Eğitimine İlişkin Derslerin Kitaplarına İlişkin Görüşleri	200
C. İmam Hatip Ortaokulu Örtük Programında Din Eğitimine İlişkin Bulgular.....	202
1. Öğrenci Görüşlerinden Elde Edilen Bulgular.....	202
1.1. İHO Öğrencilerinin Okul İklimi İlişki Boyutuna Yönelik Algıları.....	202
1.2. İHO Öğrencilerinin Okullarındaki Dini İklim İlişkin Algıları.....	216
1.3. İHO Öğrencilerinin Okul Aidiyet Düzeyleri.....	222
2. Öğretmen Görüşlerinden Elde Edilen Bulgular.....	230
2.1. İHO'da Görev Yapan Öğretmenlerin Din Eğitimi Açısından İHO Algıları	230

2.2. İHO'da Görev Yapan Öğretmenlerin Okul Paydaşlarıyla İlişkilerine Yönelik Algıları.....	236
3. İHO Okul Yöneticisi Görüşlerinden Elde Edilen Bulgular.....	244
3.1. Okul Yöneticilerinin Din Eğitimi Sunma Açısından İHO Algısı	245
3.2. İHO Okul Yöneticilerinin İmam Hatip Ortaokullarındaki Okul Kültürüne İlişkin Görüşleri	251
3.3. Okul Yöneticilerine Göre Okullarında Öğrenciye Yönelik Yürütülen Sosyal, Kültürel ve Dini Etkinlikler.....	255
3.4. İHO Okul Yöneticilerine Göre Okullarında Personele Yönelik Gerçekleştirilen Sosyal Faaliyetler	263
3.5. İHO Okul Yöneticilerinin Okullarındaki Öğrenci Profiline İlişkin Görüşleri.....	265
3.6. İHO Okul Yöneticilerinin Okullarındaki Öğretmen Kadrosu Hakkındaki Görüşleri.....	271
3.7. İHO Okul Yöneticilerinin Okullarındaki Veli Profiline İlişkin Görüşleri.....	290
3.8. İHO Okul Yöneticilerine Göre Velilerin İmam Hatip Ortaokullardan Beklentileri.....	299

BÖLÜM V

SONUÇ VE ÖNERİLER

A. Sonuçlar	305
1. İmam Hatip Ortaokulu Açık Programında Din Eğitime İlişkin Sonuçlar	306
2. İmam Hatip Ortaokulu Örtük Programında Din Eğitime İliş- kin Sonuçlar.....	311
B. Öneriler	320
KAYNAKÇA	325

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: Dâru'l-Hilâfe Medreseleri Tali Kısmı Evvel Kademesi İçin 1914 yılında Uygulamaya Konulan Program	36
Tablo 2: Dâru'l-Hilâfe Medreseleri için 1922 yılında hazırlanan ilk program ders dağılım çizelgesi.....	39
Tablo 3: İmam ve Hatip Mektepleri Ders Dağılım Çizelgesi	43
Tablo 4: 1951-1971 Yılları Arasında Uygulanan 4 Yıllık İHO Orta Kısım Haftalık Ders Dağılım Çizelgesi.....	46
Tablo 5: 1974-1975 Öğretim Yılından İtibaren Uygulamaya Konulan İHL Orta Kısım Haftalık Ders Dağılım Çizelgesi.....	56
Tablo 6: 1983-1984 Öğretim Yılından İtibaren Uygulamaya Konulan İHL Orta Kısım Haftalık Ders Dağılım Çizelgesi.....	58
Tablo 7: 1996-1997 Öğretim Yılı Ortaokullarda Öğrenim Gören Öğrenci Sayısı ve Okullaşma Oranları	65
Tablo 8: 2012-2013 Öğretim Yılı İmam-Hatip Okullarının Milli Eğitim Sistemi İçerisindeki Sayısal Göstergeleri.....	69
Tablo 9: 2012-2013 Öğretim Yılında Uygulamaya Konulan İmam-Hatip Ortaokulu Haftalık Ders Çizelgesi	71
Tablo 10: 2014-2015 Öğretim Yılında Uygulamaya Konulan İmam-Hatip Ortaokulu Haftalık Ders Çizelgesi.....	74
Tablo 11: Araştırmaya Katılan Öğrenci ve Öğretmenlerin İllere Göre Dağılımı	115
Tablo 12: Çalışma Grubu ve Demografik Özellikleri.....	116
Tablo 13: İHO Öğrenci Din Eğitimi Derslerine İlişkin Tutum Ölçeği Maddeleri, Faktör Yükleri ve Toplam Korelasyonları.....	119
Tablo 14: İHO Öğrenci DKAB Öğretmenlerine İlişkin Genel Yeterlik Algısı Ölçeği Maddeleri, Faktör Yükleri ve Toplam Korelasyonları.....	120
Tablo 15: İHO Öğrenci Okul Aidiyet Ölçeği Maddeleri, Faktör Yükleri ve Toplam Korelasyonları.....	122

Tablo 16: İHO Öğrenci Okul İklimi İlişki Boyutu Ölçeği Maddeleri, Faktör Yükleri ve Toplam Korelasyonları	123
Tablo 17: İHO Öğrenci Okul Dini İklim Ölçeği Maddeleri, Faktör Yükleri ve Toplam Korelasyonları.....	125
Tablo 18: İHO Öğretmen Okul İklimi İlişki Boyutu Ölçeği Maddeleri, Faktör Yükleri ve Toplam Korelasyonları	127
Tablo 19: Din Eğitimi Açısından İHO Algısı Öğretmen Ölçeği Maddeleri, Faktör Yükleri ve Toplam Korelasyonları	129
Tablo 20: DKAB Öğretmeni Öğretim Süreci Özyeterlik Algısı Ölçeği Maddeleri, Faktör Yükleri ve Toplam Korelasyonları	131
Tablo 21: Araştırmada Kullanılan Ölçeklere Ait Basıklık-Çarpıklık Değerleri	134
Tablo 22: Öğrencilerin Cinsiyet ve Sınıf Düzeyine Göre Dağılımı...	139
Tablo 23: Öğrencilerin Aile Gelir Durumlarına Göre Dağılımı	140
Tablo 24: Öğrencilerin Anne-Baba Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı	141
Tablo 25: Öğrencilerin Anne-Baba Mesleki Durumlarına Göre Dağılımı	142
Tablo 26: Öğrencilerin Başarı Algılarına Göre Dağılımı	143
Tablo 27: Öğrencilerin İHL Tercih Sebeplerine Göre Dağılımı	144
Tablo 28: Öğrencilerin Okumak İstedikleri Lise Türüne Göre Dağılımı	146
Tablo 29: Öğrencilerin Okul Dışı Din Eğitim Alma Durumları ve Kanalları	149
Tablo 30: Öğretmenlerin Cinsiyete Göre Dağılımı	150
Tablo 31: Öğretmenlerin Yaşa Göre Dağılımı.....	150
Tablo 32: Öğretmenlerin Branş Grubuna Göre Dağılımı.....	152
Tablo 33: Öğretmenlerin Mesleki Kıdem Durumuna Göre Dağılımı	152
Tablo 34: Öğretmenlerin Öğrenim Durumuna Göre Dağılımı	152

Tablo 35: Öğretmenlerin Mezun Oldukları Lisans Programı ve Formasyon Durumlarına Göre Dağılımı	153
Tablo 36: Öğretmenlerin Halen Görev Yaptıkları İHO'da Çalışma Sürelerine Göre Dağılımı	155
Tablo 37: Öğretmenlerin İHO'da Çalışma Tercihlerine Göre Dağılımı	156
Tablo 38: Öğretmenlerin İmam Hatip Ortaokulunda Çalışma Nedenleri.....	156
Tablo 39: İHO Öğrencilerinin En Çok Sevdikleri İlk Üç Ders.....	160
Tablo 40: İHO Öğrencilerinin En Sevmedikleri İlk Üç Ders	162
Tablo 41: İHO Öğrencilerinin En Çok Zorlandıkları İlk Üç Ders.....	163
Tablo 42: Öğrencilerin Din Eğitimi Derslerine İlişkin Tutum Puanlarına Ait Betimsel Bulgular	166
Tablo 43: Bazı Değişkenlere Göre Öğrencilerin Din Eğitimi Derslerine İlişkin Tutum Puanlarına Ait t Testi Analizi.....	168
Tablo 44: Bazı Değişkenlere Göre Öğrencilerin Din Eğitimi Derslerine İlişkin Tutum Puanlarına Ait ANOVA Testi Analizi	170
Tablo 45: Öğrencilerin DKAB Öğretmenlerinin Genel Yeterliklerine İlişkin Algularına Ait Betimsel Bulgular.....	175
Tablo 46: Bazı Değişkenler Açısından İHO Öğrencilerinin DKAB Öğretmenlerinin Genel Yeterliklerine İlişkin Algularına Ait t Testi Analizi.....	178
Tablo 47: Bazı Değişkenler Açısından İHO Öğrencilerinin DKAB Öğretmenlerinin Genel Yeterliklerine İlişkin Algularına Ait ANOVA Testi Analizi.....	179
Tablo 48: DKAB Öğretmenlerinin Din Eğitimine İlişkin Derslerin Öğretim Programlarını İnceleme Durumları.....	183
Tablo 49: İHO DKAB Öğretmenlerinin Din Eğitimine İlişkin Derslerin Öğretim Programları Hakkındaki Görüşlerine Ait Betimsel Bulgular	185
Tablo 50: İHO DKAB Öğretmenlerinin Din Eğitimine İlişkin Derslerin Ders Kitapları Hakkındaki Görüşlerine Ait Betimsel Bulgular	187

Tablo 51: Din Eğitimine İlişkin Derslerin İHO Programındaki Oranı Yeterli midir?	189
Tablo 52: İHO DKAB Öğretmenlerinin Yürütmede En Fazla Zorlandıkları ve Kendilerini En Fazla Başarılı Buldukları Dersler.....	190
Tablo 53: İHO DKAB öğretmenlerinin öğretim sürecindeki yeterliklerine ilişkin öz algılarına ait betimsel bulgular.....	192
Tablo 54: Okul yöneticilerine göre İmam hatip ortaokulu programı	194
Tablo 55: Okul yöneticilerine göre din eğitime yönelik derslerin ders kitapları.....	200
Tablo 56: İHO Öğrenci Okul İklimi İlişki Boyutu Ölçek Puanlarına Ait Betimsel Bulgular	204
Tablo 57: Bazı Değişkenlere Göre İHO Öğrenci Okul İklimi İlişki Boyutu Ölçeğine Ait t Testi Analizi	206
Tablo 58: Sınıf Değişkenine Göre İHO Öğrenci Okul İklimi İlişki Boyutu Ölçeğine Ait ANOVA Testi Analizi.....	207
Tablo 59: İHO Tercih Sebebi Değişkenine Göre İHO Öğrenci Okul İklimi İlişki Boyutu Ölçeğine Ait ANOVA Testi Analizi	209
Tablo 60: Lise Yönelimi Değişkenine Göre İHO Öğrenci Okul İklimi İlişki Boyutu Ölçeğine Ait ANOVA Testi Analizi.....	211
Tablo 61: İl Değişkenine Göre İHO Öğrenci Okul İklimi İlişki Boyutu Ölçeğine Ait ANOVA Testi Analizi.....	213
Tablo 62: İHO Öğrenci Okul Dini İklim Ölçeği ve Maddelerine Ait Betimsel Bulgular	216
Tablo 63: Bazı Değişkenlere Göre İHO Öğrenci Okul Dini İklim Ölçeğine Ait t Testi Analizi	218
Tablo 64: Bazı Değişkenlere Göre İHO Öğrenci Okul Dini İklim Ölçeğine Ait ANOVA Testi Analizi.....	219
Tablo 65: İHO Öğrencilerinin Okul Aidiyet Düzeylerine İlişkin Betimsel Bulgular	223
Tablo 66: Bazı Değişkenlere Göre İHO Öğrencilerinin Okul Aidiyet Düzeylerine Ait t Testi Analizi	224

Tablo 67: Bazı Değişkenlere Göre İHO Öğrencilerinin Okul Aidiyet Düzeylerine Ait ANOVA Testi Analizi.....	226
Tablo 68: İHO'da Görev Yapan Öğretmenlerin Din Eğitimi Açısından İHO Algularına Ait Betimsel Bulgular	230
Tablo 69: Bazı Değişkenlere Göre İHO'da Görev Yapan Öğretmenlerin Din Eğitimi Açısından İHO Algularına Ait t Testi Analizi...	232
Tablo 70: Bazı Değişkenlere Göre İHO'da Görev Yapan Öğretmenlerin Din Eğitimi Açısından İHO Algularına Ait ANOVA Testi Analizi.....	235
Tablo 71: İHO'da Görev Yapan Öğretmenlerin Din Eğitimi Açısından İHO Algularına Ait Betimsel Bulgular	237
Tablo 72: Bazı Değişkenlere Göre İHO'da Görev Yapan Öğretmenlerin Okul İklimi İlişki Boyutu Ölçeğine Ait t Testi Analizi.....	239
Tablo 73: Bazı Değişkenlere Göre İHO'da Görev Yapan Öğretmenlerin Okul İklimi İlişki Boyutu Ölçeğine Ait ANOVA Testi Analizi .	242
Tablo 74: Okul Yöneticilerinin Din Eğitimi Sunma Açısından İHO Algısı.....	245
Tablo 75: Okul yöneticilerine göre kurumlarındaki okul kültürü ...	251
Tablo 76: Okul Yöneticilerine Göre Okullarında Öğrencilere Yönelik Düzenledikleri Sosyal, Kültürel ve Dini Etkinlikler	255
Tablo 77: Okul yöneticilerine göre okullarında personele yönelik düzenledikleri faaliyetler.....	263
Tablo 78: Okul yöneticilerine göre okullarındaki öğrenci profili	266
Tablo 79: Okul yöneticilerine göre okullarındaki öğretmen kadrosu: Genel olarak öğretmen	271
Tablo 80: Okul yöneticilerine göre okullarındaki öğretmen kadrosu: DKAB öğretmenleri	274
Tablo 81: Okul yöneticilerine göre okullarındaki öğretmen kadrosu: Diğer Branş Öğretmenleri.....	284
Tablo 82: Okul Yöneticilerine göre okullarındaki veli profili	290
Tablo 83: Okul yöneticilerine göre velilerin İmam hatip ortaokullarından beklentileri	299

